

BIOdiversitat

1 Fauna d'aigua dolça

Els petxinots a la Comunitat Valenciana

1 Balanç anual

Centres de Recuperació de Fauna de la Comunitat Valenciana

2 Fauna exòtica

Campanya d'arreglada de tortugues de Florida. Un projecte per a la conservació de la fauna valenciana

3 Cens de fauna

Cens de la rata penada de peus grans a la Comunitat Valenciana

4 Mamífers marins

Seguiment bioacústic de cetacis i soroll ambient al canal d'Eivissa

5 Flora aquàtica

Producció de flora, plantació i restauració d'hàbitats des del Centre d'Investigació Piscícola (CIP) del Palmar

6 Cens de fauna

Cens d'aus aquàtiques hivernants

6 Divulgació

Publicacions a l'any 2005

Els petxinots a la Comunitat Valenciana

Els petxinots són bivalves d'aigua dolça molt interessants i indicadors de la qualitat de les aigües continentals, però alhora són uns dels animals més desconeguts de la fauna valenciana.

Al territori de la Comunitat Valenciana podem trobar tres espècies de

petxinots tal i com s'observa a la fotografia annexa.

Per a conèixer l'àrea de distribució actual, les possibles amenaces i l'estat de conservació de les poblacions de petxinots a la Comunitat Valenciana, durant l'any 2005 es va ençar una campanya de prospeccions

que continua enguany.

Els resultats d'aquest estudi indiquen que la distribució de les tres espècies de petxinots es localitza sobretot a la província de València i en algunes zones de Castelló i Alacant. El principal nucli de població es troba al Parc Natural de l'Albufera i al riu Xúquer. Quant a la província de Castelló, l'única població localitzada es troba a la marjal d'Almenara, on es presenten les majors densitats d'*Unio elongatulus* de tota la Comunitat Valenciana.

Però, donada la falta d'informació actualitzada de les seues poblacions, cal continuar amb els treballs de prospecció per a detallar millor la distribució d'aquests bivalves, i també per a estimar l'impacte d'actuacions humanes com els dragatges de les séquies o els canals. Aquesta valoració es realitza fonamentalment a llocs com el Parc Natural de l'Albufera, on aquestes pràctiques són habituals, i han suposat, any rere any, una baixada en el nombre d'individus.

Espècies de petxinots presents a la Comunitat Valenciana. D'esquerra a dreta: *Potamida littoralis*, *Unio elongatulus*, *Anodonta cygnea*.

Centres de recuperació de fauna de la Comunitat Valenciana. Balanç 2005.

Els centres de recuperació de fauna de la Comunitat Valenciana es van establir l'any 1988, 1990, 1998 a València, Castelló i Alacant, respectivament.

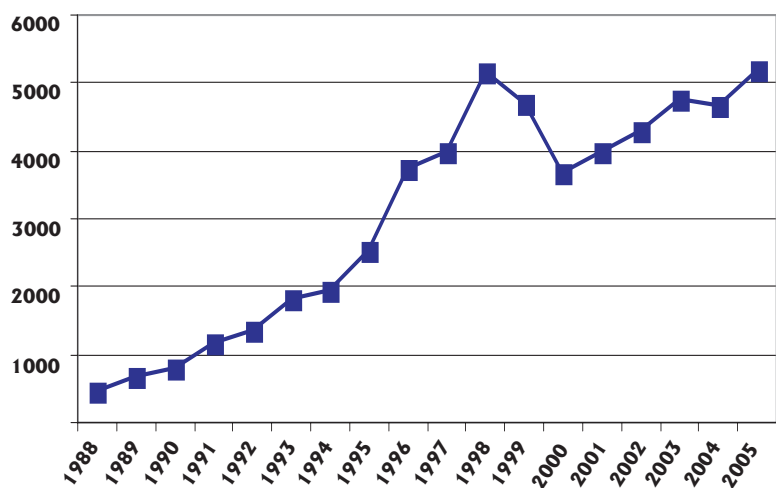
Aquests centres tenen com a missió principal l'acollida i la recuperació d'animals silvestres de la Comunitat Valenciana que per diversos motius (colps, ferides, tirs, intoxicacions, trampes, etc.) han perdut la capacitat per a desenvolupar-se amb normalitat en la natura.

L'objecte bàsic és, per tant, recuperar aquests animals en el menor temps possible i, posteriorment, reintroduir-los en els llocs de la Comunitat Valenciana que s'estimen més oportuns segons els requeriments ecològics de cada espècie.

Des de la seua creació fins a l'actualitat, els centres de recuperació de fauna valencians han acollit i

atés més de 55.000 animals.

L'any 2005 s'acolliren 5.118 animals. Aquesta dada és la més alta

Gràfica 1: evolució del nombre d'animals atesos als centres de recuperació valencians.

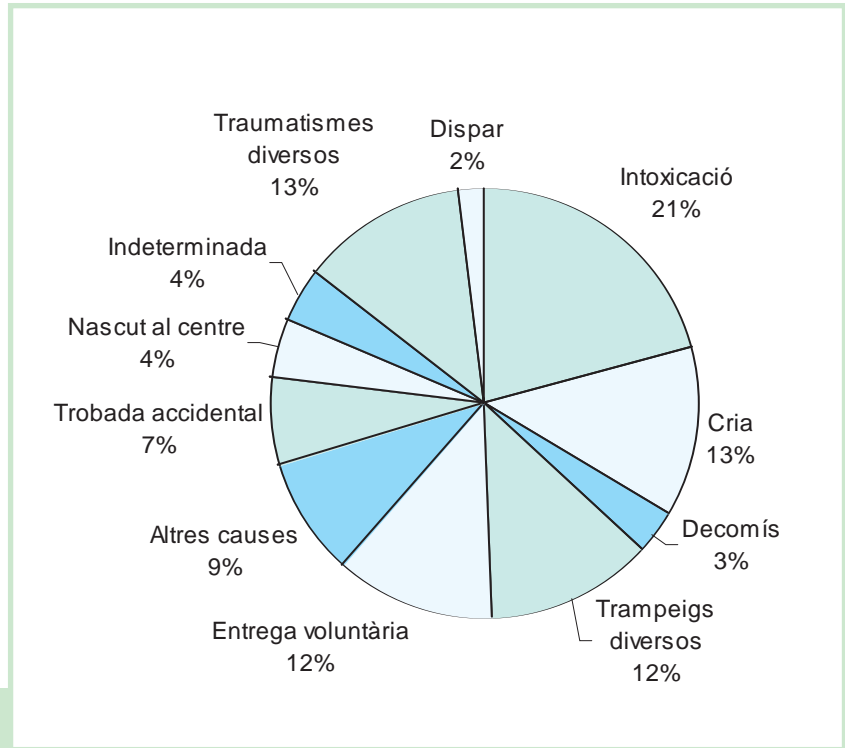

des que es va posar en marxa el primer centre de recuperació a València l'any 1988.

Les causes principals d'ingrés en aquests centres són les intoxicacions, els traumatismes, l'entrega voluntària d'animals captius i les trames.

D'altra banda, cal assenyalar l'alta quantitat d'individus d'algunes espècies. Com a exemple, al Centre de Recuperació de Fauna la Granja del Saler s'han acollit, des de la seua creació en 1988:

- 158 esquiroles
- 272 eriçons africans
- 455 gavines corses
- 785 falcies
- 1099 mussols comuns
- 1535 xoriguers

Gràfica 2: causes d'entrada dels animals als centres de recuperació de fauna.

Campanya de recollida de tortugues de Florida. Un projecte per a la conservació de la fauna valenciana

El principal objectiu d'aquest projecte és l'educació per a la conservació de la fauna valenciana. En concret, es pretén sensibilitzar la societat davant del problema de la invasió d'espècies exòtiques, principalment procedents de l'alliberament d'animals portats d'altres països o adquirits en tendes.

Per a aconseguir aquest objectiu s'ha escollit la coneguda tortuga de

Florida (*Trachemys scripta elegans*). Aquesta tortuga és un dels animals exòtics més coneguts, però, malauradament provoca molts problemes quan acaba alliberant-se en el medi natural.

Molta gent ha tingut, i té, tortugues de Florida, al seu domicili, ja que és un animal molt atractiu pels seus colors vistosos i per la facilitat de criar-lo a casa.

A les tendes se solen vendre exemplars xicotets, els quals poden arribar a mides molt considerables una vegada adults. Els propietaris, amb bona voluntat però amb desconeixement del perill d'alliberar aquest animal, acaben amollant-los en aigües, rierols, etc.

Una vegada lliure, la tortuga de Florida competeix per l'aliment i el territori amb les tortugues d'aigua típiques valencianes, a les quals acaba desplaçant. Aquesta és una de les raons per la qual les tortugues d'aigua autòctones valencianes es troben en greus dificultats per a sobreviure en el seu medi natural.

Per aquest fet, la venda de tortuga de Florida està prohibida, de la mateixa manera que alliberar-les en qualsevol punt del nostre entorn. Actualment a les tendes d'animals podem trobar tortugues d'aigua exòtiques molt paregudes a la de Florida. Aquestes es poden vendre però provoquen els mateixos problemes al medi natural que la tortuga de Florida.

Tortugues de Florida al Zoològic de València provinents de donacions de particulars

Així doncs, des de la Conselleria de Territori i Habitatge i el Zoològic de València es va posar en marxa aquest projecte innovador. L'esquema del projecte és el següent:

Difusió de la campanya

Edició de fullets i cartells per a adults i xiquets perquè coneguen la problemàtica de la introducció d'espècies.

A més a més, també s'ha buscat la difusió de la campanya a través dels mitjans de comunicació: premsa, ràdio i televisió.

Recollida de tortugues de Florida

Tant al Zoològic com als centres de recuperació de fauna de la Comunitat Valenciana es poden

dur les tortugues que les persones tinguen en casa i que per qualsevol raó no puguen fer-se'n càrrec.

Donació de les tortugues

Una vegada allí, després d'un examen veterinari, se'ls col·loca un xip (com als gossos i gats) i es donen a persones responsables amb el compromís de cuidar-les i no amollar-les al medi natural.

Aquesta campanya es va encetar l'any 2003. Des d'aquest any fins a finals del 2005 s'han arreplegat **437** tortugues de Florida, i les adopcions en el mateix període de temps han sigut **357**.

Finalment, com a exemple de la bona acollida de la campanya i del creixent coneixement d'aquesta

problemàtica podem comentar els 280 exemplars que s'adoptaren només en la Setmana de Pasqua d'enguany.

Per tant, amb campanyes com aquesta, s'intenta evitar la compra i l'alliberament d'animals exòtics, atesos els greus problemes ambientals que provoca la seua introducció.

Exemplar de tortuga d'aigua europea.

Cens de la rata penada de peus grans a la Comunitat Valenciana

Des de l'any 2000 al 2004 es va desenvolupar el programa LIFE-Natura Pla de conservació de les rates penades a la Comunitat Valenciana. Dins d'aquest projecte es plantejaren diferents objectius per a reduir les amenaces sobre uns dels mamífers més amenaçats de la Comunitat Valenciana: la rata penada de peus grans. Única espècie de rata penada inclosa actualment com "en perill d'extinció" en el Catàleg nacional d'espècies amenaçades. (Ordre MAM/2784/ 2004).

Abans d'encetar aquest projecte hi havia una bona quantitat de referències sobre les rates penades cavernícoles, en un territori com el valencià, amb més de 10.000 coves conegudes. La rata penada de peus grans havia estat citada en un total de 9 cavitats i la informació sobre les seues poblacions, estimades en més de 5000 exemplars, era incompleta. Per tot això es va proposar actualitzar la informació sobre la seua abundància i distribució, fent un exhaustiu seguiment de les poblacions al nos-

tre territori valencià.

Es va encarregar un treball de seguiment de les colònies entre els anys 2002 i 2004 a la Universitat de València, a través de l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva, per a poder quantificar amb més detall les poblacions valencianes.

Amb moderns mètodes de detecció (detectors d'ultrasons, càmeres fotogràfiques i de vídeo sensibles a la llum infraroja), captura i marcatge de rates penades (amb xarxes japoneses i trampes arpa) es van censar les colònies on es refugiava la rata penada de peus grans.

Els resultats indicaren que aquesta espècie estava present a les terres baixes del territori de la Comunitat Valenciana, principalment a la vall del riu Xúquer i la Safor. Aquesta relativa abundància contrastava amb la raresa observada en altres comunitats autònomes.

Els censos dels refugis d'aquest treball han permés estimar una població entre 2500 i 3000 exemplars repartits en un total de 18 cavitats, reduint a la meitat les estimacions prèvies al projecte LIFE, clarament sobreestimades.

Exemplar de rata penada de peus grans.

Radioseguiment de la rata penada de peus grans

Sens dubte, aquest nou context exigeix, amb caràcter urgent, la conservació de les poblacions valencianes de la rata penada de peus grans.

D'altra banda, una part important del treball encarregat a la Universitat de València va ser la localització dels exemplars hivernants. Van ser revisades totes les colònies amb rates penades durant els mesos d'hivern i, a excepció d'algunes cites d'individus aïllats, no es trobaren agrupacions. Aquest fet, reforça la nostra hipòtesi, basada en observacions en Andalusia i Múrcia i en el comportament descrit recentment per a la subes-

pècie balcànica, de que durant aquesta època d'hivernació s'agrupen en refugis no localitzats i possiblement fora del nostre territori. Tot això, hauria de ser confirmat amb estudis complementaris en aquestes regions.

Per tant, amb els treballs realitzats hem pogut conèixer millor l'estat de les poblacions de la rata penada de peus grans, i, encara que més estudis són necessaris, amb les dades actuals no hi ha dubte de que aquesta espècie necessita mesures de protecció, com el recent Pla de recuperació de la rata penada de peus grans (Decret 82/2006, de 13/06/2006).

Seguiment bioacústic de cetacis i soroll ambient al canal d'Eivissa

La Conselleria de Territori i Habitatge ha encetat un treball de prospecció visual i detecció acústica de cetacis al canal d'Eivissa en col·laboració amb l'Oceanogràfic de València, el Servei Marítim de la Guàrdia Civil i la Unitat de Zoologia Marina de l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva de la Universitat de València han iniciat un treball de prospecció visual i detecció acústica de cetacis al canal d'Eivissa. Aquest projecte és pioner ja que serà la primera prospecció de cetacis combinant tècniques visuals i acústiques realitzada al nostre país.

L'objectiu principal és la detecció dels cetacis que poblen la mediterrània: dofí llistat, dofí mular, dofí comú, cap d'olla negra, cap d'olla gris, catxalot, balena amb bec de Cuvier, però, amb un interès particular en el rorqual comú.

Les dades obtingudes mitjançant tècniques acústiques complementaran les dades d'albirament d'aquests mamífers marins durant les hores de llum. Així s'aconsegueix ampliar l'esforç de búsqueda també al període nocturn. Posteriorment, aquestes dades de detecció visual i acústica de cetacis en el canal d'Eivissa permetran

Detecció acústica dels cetacis marins

obindre un major coneixement sobre la distribució, l'ús de l'hàbitat i la presència estacional de les diferents espècies d'aquesta regió de la mediterrània espanyola.

Aquesta informació és de gran importància per a definir àrees d'especial interès per a la protecció dels cetacis a la mar Mediterrània ja que si es vol dur a terme una correcta gestió de la fauna marina en el futur hem de tindre un coneixement detallat de la distribució i l'abundància de les espècies presents en la zona d'interès.

D'altra banda, també s'analitzarà el del soroll ambiental i la contaminació acústica provocada pel trànsit marítim comercial en el canal d'Eivissa. Amb aquesta anàlisi es preten estudiar l'efecte d'aquest tipus de contaminació en l'activitat del rorqual comú.

Les dades de soroll ambiental i contaminació acústica en el canal d'Ei-

Exemplar de rorqual comú

vissa seràn part d'una anàlisi comparativa amb valors obtinguts en altres projectes desenvolupats en l'Estret de Gibraltar i la Reserva marina de les Illes Columbretes. Sent l'Estret de Gibraltar un dels punts de major trànsit marítim comercial del món, és d'esperar que la contaminació acústica en aquesta zona siga molt elevada i superior a la del canal d'Eivissa.

La contaminació acústica és actualment una de les amenaces menys

Transecte en el canal d'Eivissa de detecció visual de cetacis (en roig). En blau es marquen els punts de les **estacions d'escolta**

controlades del medi marí. Actualment, la comunitat científica està realitzant un important esforç per a tractar d'analitzar l'efecte d'aquest contaminant en els cetacis, ja que són probablement els més afectats de la fauna marina per la seua capacitat auditiva tan desenvolupada.

Aixó doncs, la col·laboració entre les tres institucions implicades s'ha revelat com molt positiva, tant en el present com en les perspectives de futur, amb l'objectiu del coneixement i conservació dels mamífers marins de la nostra mar Mediterrània.

Producció de flora, plantació i restauració d'hàbitats des del Centre d'Investigació Piscícola (CIP) del Palmar

Durant el 2005, continuant amb la línia de treball de producció de flora aquàtica, es van produir 11.330 plantes entre hidròfits (plantes submergides o flotants), helòfits (plantes semisubmergides) i plantes pròpies de ribera o d'aiguamolls. Igualment s'han recol·lectat llavors i propàguls per a continuar amb les experiències de propagació i obtenir la suficient planta per a escometre els treballs de restauració vegetal.

En els vivers del centre es disposa d'un estoc de plantes de 17.126 plantons que s'utilitzaran en futures plantacions, així com planta "mare" per a obtenir noves llavors i plantons.

D'altra banda, s'han plantat en

les diferents zones d'actuació 11.909 plantons de 53 espècies diferents, a més de les proves realitzades de sembra directa.

Les plantacions dutes a terme durant l'any 2005 les podem classificar en tres tipus:

- Plantacions a zones naturals, on es realitzen reforços poblacionals, o reintroduccions de planta en una zona humida ja existent amb l'objectiu de millorar la qualitat de las poblacions o d'augmentar la biodiversitat de la zona.

- Plantacions a aiguamolls de nova creació, on se sol partir de l'estat en què no existeix cap tipus de vegetació, ni a les vores ni al medi aquàtic i on es fa

necessària una gran plantació d'espècies estructurals de ràpid creixement i desenvolupament per a evitar l'erosió de les riberes.

- Casos especials on es cedeix la planta a altres institucions públiques o privades per a la construcció de jardins o rocalles didàctiques, sempre amb una finalitat no lucrativa o personal.

D'altra banda, a més dels treballs propis de producció i plantació, s'han efectuat diferents treballs tècnics de seguiment de flora en aiguamolls. A continuació es mostra una llista dels treballs realitzats durant el 2005:

- Seguiment de la regeneració postincendi al PN del Prat de Cabanes-Torreblanca.

- Seguiment de la vegetació en parcel·les experimentals de la marjal de Xeresa.

- Estat, distribució i gestió de *Ludwigia grandiflora* al PN de l'Albufera de València.

- Seguiment de parcel·les experimentals de *Marsilea strigosa* als Lavajos de Sinarcas, per a l'estudi i el control de les seues poblacions

- Efecte de les espècies de fauna piscícola sobre els macròfits al llac de l'Albufera.

Vivers de producció de planta. Centre d'Investigació Piscícola del Palmar.

Cens d'aus aquàtiques que hivernen

Com tots els anys, des del Servei de Conservació de la Biodiversitat s'ha impulsat, organitzat i coordinat el cens d'aus aquàtiques que hivernen de les zones humides de la Comunitat Valenciana.

En aquest cens han participat diferents ornitòlegs dels Serveis Territorials de la Conselleria de Territori i Habitatge, dels centres de recuperació de fauna, dels parcs naturals i de la Societat Espanyola d'Ornitologia (SEO). Aquest cens s'ha realitzat a 34 localitats (vegeu taula annexa) que corresponen als aiguamolls inclosos al Catàleg Valencià de Zones Humides, a més a més d'altres que, no apareixen en aquest catàleg, són d'importància per a les aus aquàtiques com per exemple els embassaments o el port de València.

Amb aquests censos es pretén realitzar un seguiment de les aus aquàtiques al territori valencià amb l'objectiu de definir les loca-

Taula 1: localitats de mostreig del Cens d'Aus Aquàtiques Invernants de la Comunitat Valenciana

1. Marjal de Peniscola	13. Marjal de Xeresa-Xeraco	25. Embassament de Cortes de
2. Bassa de Sant Joan	14. Marjal de Pego-Oliva	Pallás
3. Prat de Cabanes-Torreblanca	15. Salines de Calp	26. Embassament de Cortes II
4. Riu Sec de Castelló	16. Saladar d'Aiguamarga	27. Bassa de Casinos
5. Delta del Millars	17. Clot de Galvany/Bassars	28. Embassament de Contreras
6. Clot de la Mare de Deu	18. P. N. Salines de Santa Pola	29. Embassament de Benagéber
7. Marjal d'Almenara	19. P. N. del Fondo	30. Embassament de Loriguilla
8. Marjal dels Moros	20. Fondó d'Amorós	31. Embassament del Buseo
9. Desembocadura del Carraixet	21. Llacuna de La Mata-Torrevelva	32. Embassament de la Forata
10. Port de València	22. Embassament d'Uldecona	33. Embassament Embarcaderos
11. Llit nou del riu Túria	23. Embassament del Regajo	34. Embassament de la Pedrera
12. P. N. de l'Albufera	24. Represa de Domeño	

litats importants per a la seua conservació, així com estudiar l'evolució de les poblacions i obtenir informació actualitzada

per a la correcta gestió d'aquests ocells, tenint en compte que alguns d'aquests presenten greus problemes de conservació.

Taula 2: nombre d'exemplars d'algunes de les espècies censades.

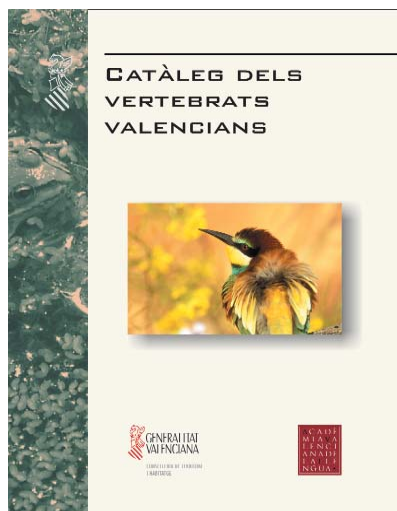
Escabussó collnegre	407	Rascló	5	Agró blanc	35
Picaport	15	Rosseta	226	Gavina corsa	760
Becplà	10	Roget	4	Gavina capblanca	14
Fotja banyuda	58	Ànec capblanc	78	Àguila pescadora	10
Gall de canyar	230	Gomet	2	Merita	5686

Publicacions a l'any 2005

A l'any 2005 es publicaren els següents llibres:

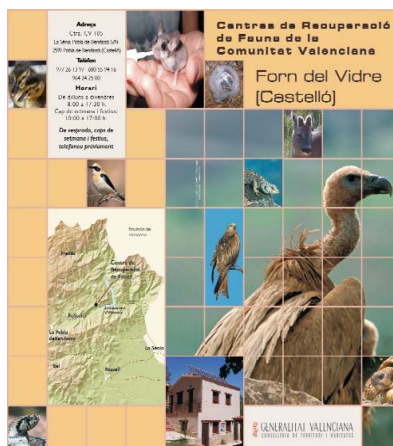
Catàleg dels vertebrats valencians.

Col·laboració entre la Conselleria de Territori i Habitatge i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

Portada del **Catàleg dels Vertebrats Valencians**.

amb l'objectiu de donar un marc de referència en la denominació valenciana dels animals vertebrats. En aquest llibre s'indica el nom valencià, castellà i científic, a més de la seua catalogació segons la normativa valenciana, espanyola i europea.

Díptic sobre el **centre de recuperació Forn del Vidre** de Castelló.

Pla de recuperació de l'ànec capblanc a la Comunitat Valenciana.

Llibre explicatiu on s'indica la situació actual de l'espècie i les mesures legals per a la seua conservació.

D'altra banda també s'han editat:

Díptic dels Centres de Recuperació de Fauna de la Comunitat Valenciana.

Tres díptics, un per cada centre de recuperació.

Tríptic sobre el Projecte Life de conservació de la Gavina corsa a la Comunitat Valenciana.

Fullet explicatiu, en valencià, castellà i anglés sobre la situació de la gavina corsa.

Díptic espècies exòtiques.

Díptic sobre la Tortuga de Florida, la cotorra de Krámer i la Cotorra grisa com a espècies introduïdes